

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Ratio constituens per se primo, & completè essentiam in ratione essentiæ
non est intellectio diuina. cap. 13.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Ratio constituens per se primo, & completè essentiam in ratione essentia non est intellectio diuina.

CAPVT XII.

I.

HAtenus egi de ijs, quæ pertinent intrinsece ad essentiam Dei; superest explicandum quoddam ex illis vltimò, & completè constituat essentiam in ratione essentia. Nonnulli recentiores censent intellectiōem actualem: fundamentum est: quoniam natura diuina formaliter, & essentialiter est viuens in determinato gradu vitæ, nempe perfectissimo, qui est gradus vitæ intellectualis: nam, quæ essentialiter vendicant gradum aliquem sub ratione communi, vendicare debent determinatū modum illius: quemadmodum itaque natura omnis creata intellectualis formaliter constituitur in propria specie secundum differentiam intellectualem, ita, licet Deus non sit in genere, aut specie, aut per differentiam constituatur, tamen nostro intelligendi modo constitui debet in sua propria ratione formali & essentiali: non est alia prior, aut formaliō ratio essentialis, quā gradus vitæ intellectualis. Hoc tamen differt inter creaturas ac Deum, quod Deus est intellectualis per essentiam, atque adeo ipsummet intelligere: creaturæ vero sunt intellectuales per participationem: & ideo non sunt ipsa actualitas intellectiōis, sed dicuntur intellectuales per habitudinem ad illam, tanquam propria eius subiecta: at diuina natura est intellectualis per perfectam intellectiōis actualitatem, nō autem per habitudinem ad ipsam: idcirco nihil est, quod sit substantialiter viuens ex habitudine ad intellectiōem diuinam, sed per eam Deus primo constituitur in ratione substantia viuens. Hac sententia tripotissimum continentur: primum est vitam intellectualem, esse quodam modo primam, ac per se rationem essentialem constitutiuam essentia diuina in ratione essentia, seu formæ substantialis. secundum est huiusmodi rationem non accipi secundum gradum aliquem, siue rationem intellectualitatis radicali, hoc est, non sub esse nostro modo intelligendi gradum aliquem perfectionis substantialis, à quo secundum rationem concipiatur emanare intellectio diuina, nec potentialis respondentis potentia nostræ intellectiue: ex quibus tandem infertur tertium, scilicet

Gillij commen. Theol.

intellectiōem ipsam sub ratione actuali esse rationem per se primo constitutiuam essentia in ratione essentia. De secundo non est hic agendi locus, dicitur autem secunda parte, in li. de vita Dei: duo alia hic expendenda.

Primum ostendunt in primis, quoniam homo ideo dicitur conditus ad imaginem, & similitudinem Dei, quia est natura intellectualis. Ad rationem vero imaginis requiritur similitudo secundum speciem, vel saltem secundum rationem propriam speciei: ergo ratio nostro modo constituens Deum in proprio esse substantiali est vita intellectualis. Maior propositio habetur ex Diuo Augustino. lib. 83. quæstionum, q. 51. ad med. & li. 14. de Trinitate capit. 8. ad initium, quo loco gradum intellectuum vocat principale hominis, & in ipso docet esse imaginem Dei, non quia sit eiusdem naturæ cum Deo, sed quia natura nostra in eo quo nihil habet melius, hoc est in ratione intellectiōis est imago naturæ diuinæ, qua nulla melior, idem docet Diuus Thomas 1. p. q. 33. art. 3. & q. 93. art. 2. & lib. 4. contra Gentes, cap. 42. quibus etiam locis asserit id, quod in minore assumitur, maxime qu. 93. vbi docet similitudinem speciei attendi secundum vltimam differentiam, ex eoque colligit naturam intellectualem esse imaginem Dei, ex quo eius discursu constat mentem ipsius esse, quod gradus intellectualitatis sit quasi vltima differentia constituens essentiam diuinam, quod etiam docet Caietan. ibidem, Capreolus in 1. d. 3. q. 2. art. 1. ad tertium, Durand. in 2. d. 16. q. 1. num. 5. Lyran. in illud Psal. 17. *Viuit Dominus*. Secundò inter gradus substantiales Deo conuenientes nullus est suapte natura perfectior gradu vitæ intellectualis, nullus magis remotus ab vniuersalitate, ac indeterminatione: nullus in singulari suapte natura prior cæteris, nullum supponens, & ab omnib. suppositus: quod autem huiusmodi est, habet rationem gradus per se primo constitutiuam naturæ secundum propriam rationem, ac speciem: nam per determinationem præfertur gradibus indeterminatis, per prioritatem proprietatibus aduenientibus naturæ constitutæ in suo esse substantiali: quare essentia diuina in ratione essentia per se primo constituitur gradu vitæ. Maior quoad rationem perfectionis est per se nota, nam quamuis in Deo nō sit diuersitas, aut inæqualitas in perfectionibus essentialibus, tamen nostro modo intelligendi, quatenus concipiuntur sub ratione communi analogica possunt concipi sub virtuali diuer-

II.

Augustin.

S. Thom.

Caietan.

Capreolus.

Durand.

Lyran.

Rr 3

itate

Aristot.

S. Thom.

fitate perfectionis quoad rationes formales. Et ob hanc causam, quoniam actio intellectus est perfectissima omnium, Aristot. li. 12. Metaph. t. 39. docet beatitudinem Dei consistere in ipsius intelligentia, idemque probat D. Tho. 1. p. q. 26. ar. 2. itaque gradus intellectualis evidenter est excellentior omni alio vite, aut essendi gradu: est vero magis remotus ab indeterminatione, & vniuersalitate, quam ratio substantia, ac vite: si vero comparatur cum voluntate, & eius actibus, itaque cum omnipotentia, & alijs, supponit ab ipso nihil supponere. Denique cetera perfectiones diuinae reducuntur ad ipsum gradum vite intellectualis, is vero ad nullum reuocatur: non enim Deo ideo intelligit, quia vult, aut quia est omnipotens: sed hæc, & similia conueniunt ipsi, quia est ipsum intelligere actuale: is autem est gradus per se primo constitutus essentie, cuius non est alia ratio prior, propter quid, ipse vero est ratio, & quasi radix reliquorum à priori.

III.

Tertium dictum probatur quoniam intelligentia diuina est de essentia nature diuinae formaliter: & hæc supponit ceteras perfectiones essentielles, & post ipsam nulla omnino intelligitur, sed solum perfectiones alia per modum proprietatum: ergo est ratio essentialis nostro intelligendi modo per se primo constituens essentiam diuinam in esse huius nature. Primam partem huius discursus ostendunt autoritate, ac ratione. In primis multa accumulatur testimonia scholasticorum, philosophorum, & patrum, quibus asserunt intelligentiam actuale esse de ratione intrinseca Deitatis. Deinde probant ratione ex primo, & secundo dicto. Si enim natura diuina est essentialiter intellectiva non secundum rationem radicalis, aut potentialis intellectualitatis, erit secundum rationem actualis intelligentie: præterea, quia maxima perfectio est Deum esse beatum essentialiter, & non solum identice: cum ergo beatitudo consistat in actuali visione ipsius Dei, intelligentia actualis erit de essentia illius: Secunda pars facile probatur, in primis enim intelligentia diuina includit essentialiter ipsam existentiam à se, quæ est veluti transcendens, & de essentia cuiuscunque perfectionis diuinae: hæc autem eo ipso, quod est existentia à se, includit existentiam per se, ac proinde rationem substantia & substantia spiritualis: quia, ut sic, est fundamentum negationis corporis, & dependentia ab eodem: & denique cum ex se fit vita intellectualis, & non per modum principij intellectiui, sed intelligentie actualis, eo ipso est quidquid est de essentia diuina nature. Tertia pars ostenditur, quoniam discurrendo per gradus

substantiales nobis notos nullus, qui in Deum cadat, est posterior gradu vite intellectualis, nam intellectualitas, quæ in nobis est quodammodo contractiva intellectualitatis analogice communis nobis & Angelis, non cadit in Deum, atque ita ultimus quasi gradus substantialis Deo, prius per nullum alium determinatus est intellectualitas actualis. Ex ea vero tanquam radice intelligitur procedere tanquam proprietas perfectio voluntatis diuinæ, & cetera, quæ actuali intelligentie consequuntur. Hanc etiam opinionem ex eo verum esse contendunt, quoniam ea posita facile, & expedite redditur ratio, cur verbi diuini processio, non autem Spiritus S. sit generatio, quia scilicet natura diuina communicatur verbo per modum sapientia, quæ est ipsa ratio formalis essentie diuinæ, spiritui autem sancto per modum amoris, qui est perfectio attributalis nostro intelligendi modo posterior essentia, ut essentia est.

IV.

Huius opinionis Autores diuersimode opinantur de ratione intrinseca essentie diuinæ. Alij. n. dicunt vendicare essentialiter omnes perfectiones diuinas absolutas: alij vero, qui congruentius loquuntur, negant. Et primi quidem non videntur sibi constare, nam concipi nullo modo potest essentia per se primo specificè, & complete constitui per aliquam rationem formalem exclusi alijs, quæ sunt etiam intrinseca: at si cetera perfectiones sunt de intrinseca ratione essentie diuinæ, repugnat omnino, ut ipsi non intellectus constitutur complete essentia in suo esse: at vero in eo priore, quo intelligitur actualitas intelligentie diuinæ, nondum intelligitur actualitas volitionis, & ceterarum perfectionum, quæ consequuntur: ergo fieri nequit, ut per se primo constituatur essentia in ratione huius nature per intelligentiam: vel, si hoc conceditur, necessario negandum est perfectiones alias intrinsece pertinere ad rationem essentie, ut essentia est. Quod si dicant, ut reuera dicunt, intelligentiam ipsam intrinsece vendicare perfectiones alias, atque adeo eas hoc ipso, quo essentia diuina dicitur constitui in ratione essentie per intelligentiam actualem, non excludi ab ipsa intrinseca constitutione essentie, fateantur, esse est non solum rationem intelligentie, sed ceterarum quoque perfectionum: onum singulariter constituere hanc essentiam in ratione essentie, & proinde inter eas illam habendam esse loco ultimæ differentia, si ita loqui fas est, quæ nostro intelligendi modo ultima concipitur: ex pluribus. n. rationibus formalibus intrinsecis illa merito dici potest complete, & per se constituere essentiam in sua ratione formali, quæ ultimo concipitur illi conuenire: quandoquidem cum ipsa sit de essentia, & si reliquæ

intelli-

intelligentur adesse, quamdiu ipsa non intelligitur, concipi nequit essentia integra, atque perfecta in suo esse, ea vero intellecta statim concipitur, quoniam ad sunt omnia, quæ sunt de ratione illius. Si rursus respondeatur, perfectiones omnes contineri in actuali intellectione per modum ipsius, hoc est secundum esse intellectiōis, non expeditur difficultas: nam vel continentur secundum esse formale, & obiectuum ipsarum, vel tantum secundum esse intellectum: si priori modo, sunt posteriores intellectiōe, quæ supponunt secundum esse proprium, ac formale ipsarum, formalis enim ratio volitionis nostro intelligendi modo posterior est intellectiōe: si vero posteriore, ipsæ secundum suum esse formale, non pertinent intrinsecè ad essentiam, sed solum secundum esse repræsentatum, & intellectum, quod est omnino idè ratione cum esse ipsius intellectiōis, atque ita repugnat omnino, ut perfectiones omnes diuinæ sint de intrinseca ratione formali essentia diuinæ, & nihilominus intellectio sit vltima, & quasi completa ratio constituens essentiam in ratione essentia.

Priusquam satisfiat quaestioni, oportet statuere in quonam consistat ratio differentia, seu quasi differentia essentialis per se primo constituentis vltimo aliquam essentiam, quantum vero ex creatis colligi potest, tres potissimum condiciones exigit, prima est, ut conueniat per se primo, & quatenus ipsum, secunda ut formaliter, & non solum idè includat omnia, quæ intrinsecè vendicat essentia constituta, quatenus hæc est, vltima, ut sit perfectissima ratio essentia constituta. Quæ omnes euidenter constant ex Philosophia: nam, quæ non conueniunt alicui, quatenus ipsum, vel conueniunt per accidens, & ita pertinere nequeunt ad intrinsecam constitutionem essentia, vel sunt cum alijs communia, & competunt ratione gradus superioris, & sic constituere nequeunt essentiam, secundum quod est hæc, & à cæteris omnibus distincta: vel ratione inferiorum, & sine his intelligitur complete constituta essentia communior: quare necesse est, ut differentia constituens conueniat constituto per se primo, & quatenus ipsum. Secunda constat, quantum quidem non potest intelligi essentia vltima constituta, nisi ea omnia, quæ sunt de ratione eius formali intrinseca intelligatur eidem formaliter, atque intrinsecè inesse: atque adeo, nisi differentia includat formaliter ea, quæ essentia vendicat in quantum ipsa, non poterit intelligi constituta in suo esse: Vltima etiam constat, quoniam differentia, quo magis particularis, eo magis actualis, & perfectiores sunt: semper enim in creatis differentia se-

habent per modum actus respectu graduum superiorum, quod determinat, & per modum causæ, atque principij respectu proprietatum, quæ fluunt à subiecto: & idcirco sunt his, & illis perfectiores.

Hoc posito dico. Vita diuina intellectualis neque secundum gradum vitæ substantialis, neque secundum rationem intellectiōis est differentia vltimo, & complete constitutiva essentia diuinæ. Loquor vero de essentia secundum se, non vero pro ut nostro modo intelligendi concipitur virtute distincta ab attributis, & prior illis. Quæ assertio ita explicata est de mente omnium Scholasticorum, quos retuli cap. 6. n. 6. assertum omnia attributa esse de ratione quiddam Deitatis, unde quando aliquando dicunt specialiter intellectiōem esse de essentia Deitatis, alia attributa nostro intelligendi modo posteriora non excludunt, imò sæpè expressè includunt. Idem iudicium est de Patribus, quamuis enim sæpè dicant sapientiam, & intellectiōem esse de essentia diuinitatis, idem tamen, ut videre est cap. 8. sæpè docent omnia, quæ de Deo dicuntur esse de illius essentia, & plerique idem docent specialiter de magnitudine, bonitate, sanctitate, voluntate, potestate, fortitudine, iustitia, & similibus attributis: quæ tamen oppositæ sententiæ auctores censent non pertinere ad rationem vltimo constitutivam Deitatis, sed esse illa posteriora. Ostenditur autem primum ratione, quoniam in vnica illa entitate, & ratione formali adæquata, quam nomine essentia diuinæ intendimus significare; & ab Apostolo Paulo ad Philipp. 2. dicitur *forma Dei*, à Theologis natura diuina, non est vllus ordo prioritatis, aut dignitatis secundum rem: sed est vnica actualitas, vna forma infinite perfecta per modum vnionis includens perfectiones omnes simpliciter: ita ut singulis nominibus perfectionum absolutarum significemus eandem ipsam rationem formalem in adæquate tamen, & ita secundum se non magis conuenit Deo vna, quàm alia: & non magis constituitur vna, quàm alia, complete tamen, & vltimo ex nulla per se seorsim sumpta: sed ex vnica ratione completa ex omnibus coalescente. Et hoc est maxime mirabile in natura diuina, quod ratio ipsius propria, & secundum quod ipsum non determinat solum vnus genus rerum, Verbi gratia substantiam, vitam, intellectualitatem ad suam peculiarem essentiam, sed genera omnia perfectionum simpliciter, verbi gratia intellectiōem, volitionem, potentiam actiuam, & similia, quæ omnia vnica illa ratione Deitatis determinantur ad constituendam naturam Dei. Et ita non

VI.

Ad Philip. 2.

oportet exquirere particularem aliquam rationem virtute distinctam à cæteris, ultimo constitutentem Deitatem, namque ratio ultimo constituens determinat omnia prædicata communia essentialia: at verbi gratia, propria ratio intellectiōis diuinæ determinat quidem intellectiōem in communi, non tamen iustitiam, misericordiam & alia prædicata essentialia: ergo non est ratio ultimo constituens.

VII.

Idem suadetur ex defectu primæ, & secundæ proprietatis differentiæ per se primo constitutentis. Defectu primæ, quoniam etsi ipsa non sit vlla prioritas inter diuinas perfectiones, tamen quia auctores oppositæ sententiæ ex virtuali sumunt argumenta, etiam ratio intellectualitatis substantialis est virtute prior ratione intellectiōis. Nec soluitur si dicatur rationē vitæ substantialis esse communē Deo cū alijs rebus: nā etiam intellectiō cōmunis est: & quemadmodū intellectiō diuinā nō est cōmunis, ita neq; vitæ intellectualis diuinā substantialis. Non item si dicatur vitā intellectualem Dei esse idem, ac intellectiōem: nā si sit sermo de identitate ex natura rei, etiam volitio est idē cum eadē vitā substantiali, virtute autē non minus distinguitur ab ea intellectiō, quā volitio, vt suo loco ostendam: si ergo ratione distinctiōis virtualis volitio dicitur posterior vitæ substantiali nostro modo intelligēdi, etiam intellectiō dicitur: & ita non conuenit ipsi prima ratio differentia primo constitutentis. Ex defectu vero secundæ, tā intellectualitas substantialis, quā intellectiō ipsa nō possunt esse differentiæ per se primo constitutivæ, quoniam neutra includit intrinsecē omnia, quæ per se primo, & quatenus ipsum cōueniunt Deo essentialiter, vt enim cap. 6. ostēsum est, omnis omnino perfectiō absoluta est de intrinseca, & essentiali ratione Dei: intellectiō vero diuinā nō includit omnē perfectiōem absolutam: quare nequit esse differentia ultimo constitutiva Deitatis: si quis autē dicat oēs includi intellectiōe, cōcedat oportet oēs etiam includi quauis alia perfectiōe diuinā, & ita ex hac parte nō minus cetera, quā intellectiō erunt primo constitutivæ. Præterea in ipsorū sententia perfectiones ceteræ sunt posteriores intellectiōe: nihil aut posterius includitur essentialiter in priore. Si respondeant de ratione differentia ultimo constitutentis nō esse, vt includat omnia essentialia: nā rationale nō includit animal, est de essentia hominis, non satisfaciunt: nā differentia ultimo constituens nō opus est, vt includat omnia essentialia, sed ea, quæ cōueniunt cōstituto quatenus ipsum:

hec, n. nō aliundē habentur, quā ex ipso primo constitutente: at Deo essentialiter, & quatenus ipsum cōuenit iustitia, misericordia, omnipotentia, & pleraque alia perfectiones, quæ oēs in Deo habēt aliquid proprium, & essentialē, quo distinguitur à perfectiōibus creatis: ergo secundū id, quo Deus per eas distinguitur à creatis, cōtineri debēt in gradu essentiali per se primo constitutente naturā diuinā: nō cōtinētur autē in intellectiōe, vt ab eis virtute distinguitur, vt auctores oppositæ sententiæ fatentur, & ostendam tractatu sequente, ergo ea non est ratio per se primo adæquatē constitutiva Deitatis.

VIII.

Ad primum, quo suadebatur primum dictū, respondetur, ad rationē imaginis nō requiri perfectā similitudinē in omnibus, quæ per se primo sunt de ratione obiecti imaginis: alioquin homo non esset imago Dei, cū careat innumeris perfectiōibus Deo essentialibus: sed sat esse, vt habeat similitudinē secundū rationē formæ propriæ etiam inadæquate, quo pacto effigies folijs figuræ externæ dicuntur imagines hominū, licet nō sint similes, quoad præcipuam rationē hominis. Et hoc modo dicitur homo imago Dei, quoniam habet similitudinē ad Deum secundum gradū intellectualitatis, qui nostro modo intelligēdi, si nō ex toto & adæquate, ex parte tamē cōplet essentiā diuinā. Neque vero hæc similitudo consistit in gradu intellectualitatis, vt præcisē dicit ordinē ad actualē intellectiōem, vt in argumento supponitur, sed quatenus est substantia intellectualis cōstans intellectu & voluntate, hæc enim ingreditur etiā rationē imaginis, imō Damasc. lib. 2. de fide, c. Damascen. 12. Bernard. ferm. 1. de Annunciat. & tract. Bernard. de libero arbit. & alij in potestate liberi arbitrij, quod formaliter in voluntate consistit, rationē imaginis constituunt. Et ita nō opus est ad singulas auctoritates respondere, sat est responsio cōmunis dicendo rationē imaginis, quæ cōpetit homini respectu Dei, consistere in similitudine secundū gradū intellectualitatis adæquate sumptū, quomodo nō cōtingit intellectiōem, sed etiā volitōem, qui in Deo, si nō ex toto, ex parte tamē est differentia constitutiva essentialis. Pro solutione secundi notādū, prioritātē inter aliqua prædicata essentialia cōsiderari, vel secundū rationē vniuersalitatis, vel secundum rationē suppositionis inter ea ipsa, quæ per se primo cōueniunt eisdem speciei, vel indiuiduo: exempli causa in homine via vniuersalitatis prior est ratio substantiæ, quam vitæ, & ratio vitæ, quam ratio sensitiui, & hæc prior quam rationalitas, via autem suppositionis prius est cor-

est corpus humanum secundum solam rationem corporis, quam anima: quæ est actus corporis organici, & tamen vtriusque ratio per se primo, atque intrinsecè pertinet ad differentiam constitutiuam hominis: nec ex eo, quod secundum aliquem modum prioritatis ratio corporis supponatur ab anima, sequitur corpus humanum esse differentiam adæquatè, & ultimo constitutiuam hominis: hoc posito quidquid sit de ratione perfectionis de quo dicam cap. 15. ostendens ipsum esse perfectius esse, quàm viuere, & quoduis aliud esse determinatum, negandum est nullū gradum substantialem Dei esse magis remotū ab vniuersalitate, ac indeterminatione: nam, licet sola ratio substantiæ, ac vitæ secundum rationem communem sit magis vniuersalis, tamen perfectio substantialis immensitatis, æternitatis, omnipotentis, ac voluntatis diuinæ, quæ repugnant cum vniuersalitate & indeterminatione, ac gradus intellectus, quatenus præcisè respicit perfectionem intellectus. Et ita constat prioritatem vniuersalitatis, quæ tollit rationem ultimæ differentis, non omnia esse priora gradu intellectus. Si vero loquamur de prioritatem suppositionis, ipse quidem est prior gradu volitui, sed hæc prioritas, ut ex dictis constat, non est satis ad rationem ultimæ differentis, quādo ea cōstat etiam intrinsecè ex iis, quæ sunt eodē modo posteriora. Cū vero obijciatur voluntatem & omnipotentiam habere se per modū proprietatum, & idcirco intellecto gradu substantiali intellectualitatis, non superesse aliquid aliud nostro modo intelligendi intrinsecum essentis, responderi debet perfectionem voluntatis, & quamuis aliam non minus pertinere intrinsecè, & essentialiter ad gradum substantialem proprium essentis diuinæ secundum se sumptæ, quā intellectiōne, siue sapientiam. Si vero loquamur de essentia prout à nobis cōcipitur virtute distincta ab attributis, & prior illis, non minus habet rationem attributi intellectus, quā volitio, & ita quoad hoc non est diuersitas. Ad vltimū respondeo ex natura rei non esse rationem propter quid vilius perfectionis diuinæ, nostro autē modo intelligēdi etiam ipsum intelligere actuale habere rationem prioris, cur Deus sit ipsum intelligere actuale.

IX.

Primam partem argumenti, quo suadetur tertium dictū, facili cōcedo, neque ad eam suadendā opus erat longa probatione. Ex eo vero, quod intellectio sit de essentia, non sequitur ut sit per se primo cōstitutiuā ipsius: nam etiam aliæ perfectiones sunt de essentia, & à Patribus similiter dicitur idē

esse singula ipsorum, quod essentia: nec tamen proinde sunt per se primo cōstitutiuæ illius. Secunda, & tertia eiusdē antecedentis pars est absolutè neganda: quandoquidē perfectio substantialis volitionis diuinæ, quatenus ipse est, non continetur formaliter, aut supponitur ab intellectu. Ad probationem vero, ut omittā plures in ea cōsequētiās inuolui minimè aptas, respondeo tamen prædicata essentialia Deo quædam cōcipi secundū rationē communem, quædam secundum rationē particularem: & priora quidē nostro modo intelligendi dici posse contineri in ratione intellectus, verbi gratia, quod sit ens substantiale, viuens, intellectuale: non tamen secundum omnē rationem, quæ hæc prædicata conueniunt Deo, sed inadæquatè solum quatenus identificantur intellectu: posteriora vero non contineri formaliter, sed solum identicè: nā intellectio non est formaliter, & intrinsecè ipsum esse substantiale immensitatis, æternitatis, & volitionis diuinæ, quod est de intrinseca ratione essentis. Ut autem ratio aliqua dicatur per se primo, & ultimo constitutiuā essentis, non sat est, ut contineat, vel supponat gradus superiores inadæquatè: sed omnino requiritur, ut ipsos supponat, vel contineat adæquatè, & in super rationē omnē particularem per se primo pertinentē intrinsecè ad essentiam, qua ratione anima rationalis inadæquatè cōtinet gradus oēs essentialis hominis, quatenus ex ipsa sumuntur, qui tamen suo modo desumuntur ex materia, quatenus est capax formæ, & proinde sola anima secundū se non est ratio formalis adæquata constituens intrinsecè essentiā humanitatis, sed ipsa simul cum corpore. Ad probationem quartæ respondeo, etsi in creaturis non occurreret alius gradus substantialis, qui secundum rationē communē analogicam sit formaliter in Deo, cōtractor & perfectior gradu intellectualitatis, tamen in Deo vel hunc ipsum latius patere, quā in creaturis, & intelligi multiplici ratione distinctum: vel dari alium posteriorem virtute distinctū impossibilem creaturis: ratio discriminis est, quoniā in creaturis gradus intellectualitatis substantialis non extenditur ad perfectiones aliorum prædicamentorum, in Deo vero maximè: nam ut ait Boetius lib. 1. de Trinitate, cætera prædicamenta ad Deum translata substantia sunt, & idcirco vel gradus intellectualitatis substantialis in Deo vendicat etiam intrinsecè esse substantiale volitionis diuinæ, & tunc eiusmodi gradus, quatenus præcisè continet intellectuē actuale, non est vltima ratio

essentia-

Boetius.

essentialis naturæ diuinæ: vel concedi debent duo gradus substantialis, ac essentialis Deo virtute distincti, nempe substantialitas intellectualis respondens perfectioni substantiali creaturæ spiritualis, & substantialitas voluntatis, ac bonitatis diuinæ. Et cum hic secundum rationem sit posterior illo, non poterit ille per se solus habere rationem rationis formalis per se primo constituentis vltimo essentiam in ratione essentia; Cum vero obijciatur voluntatem intelligi procedere ab intellectu inftar proprietatis, respondeo voluntatem, aut quamvis aliam perfectionem diuinam, quatenus substantia est, non concipi per modum proprietatis, sed per modum rationis substantialis, & essentialis inadæquatæ: quatenus vero sumitur vt perfectio adueniens essentia, concipi quasi proprietatem radicatam in essentia interuentu intellectus, quæ concipitur vt prima proprietas essentia diuinæ, quatenus est substantia intellectualis. Vltima ratio prima specie conciliare videtur probabilitatem opinioni contrariæ: verum non est hic locus ipsam ex professo declarandi, sed in materia de Trinitate. Sat mihi est quod in re tam graui sit nona, nec ab antiquis tradita, quia scilicet existimant naturam diuinam essentialiter includere non solum intellectum, sed omnes alias perfectiones.

Infinitudo, prout distinguitur ab alijs attributis, non est ratio vltimo constitutiua Deitatis.

CAPVT XIII.

I.
Toletan.
Argentini.

Anselm.

Damasce.

Richard.
Villor.

TOletan. quæst. 6. prolog. art. 2. conclusionem 3. & Argent. quæst. 1. existimant infinitatem esse de per se primo conceptu quidditatiuo Deitatis, ita vt sola hac intellecta, & circumscripta quauis alia perfectione, intelligatur ratio Deitatis. Tolet. probat in primis auctoritate Anselmi in prologo, cap. 2. & 3. dicentis Deum esse id, quo maius cogitari non potest, item Damasceni lib. 1. cap. 1. explicantis responsum Dei ad Moysen, Exod. 3. *Ego sum, qui sum*, vbi de ipso esse Dei loquens, totum, inquit, in se comprehendens velut quoddam pelagus substantia infinita, itemque Richardi lib. 2. de Trinit. c. 5. 6. & 7. in quo concludit his verbis, iam de superiorib. habuimus, & pro certo habemus, quod substantia diuina non sit aliud aliquid quam immensitas sua. Ex quoru dictis Tolet. infert infinitatem esse ipsam rationem formalem propriam, & quidditati-

uam Dei. Deinde probat ratione primo, quoniam Deitas se ipsa formaliter est perfectissima, non est autem practica infinitate, ea vero solum intellecta maxime: ergo infinitas est de per se prima ratione quidditatiua Deitatis. Assumptio constat, quoniam infinitas amplectitur omnem aliam perfectionem, atque adeo ea posita nihil deerit diuinitati, sublata vero manet imperfecta, atque finita: Confirmata autem, quoniam natura diuina concepta secundum propriam rationem formalem, qua per se primo constituitur in esse essentia, vel est finita, vel infinita, vel neutra. Primum, ac tertium non debet admitti, si detur secundum, habetur intentum: ergo, &c. Non esse admittendum primum ostendit: tum quia Deus non esset id, quo maius cogitari non potest: nam quouis ente finito secundum rationes formales, maius aliquid excogitari potest: tum quia non esset incomprehensibilis creaturæ, omne enim finitum comprehendi potest: Addit Argent. quoniam aliis daretur aliqua ratio formalis nobilior ratione formali intrinseca Dei, nimirum ipsa ratio infinitatis, quæ in ratione perfectionis est nobilior. Non posse vero dari tertium probat quoniam, sicut se habet ens vniuersaliter sumptum ad finitum & infinitum, ita conceptus entis vniuersaliter sumpti ad conceptum finitum, vel infinitum: repugnat autem dari ens aliquod in particulari, quod non sit finitum, vel infinitum: ergo similiter repugnat dari conceptum determinatum, qui non sit finitus, vel infinitus. Secundo id, quod se ipso formaliter circumscriptis omnibus, quæ non sunt ipsum, continet perfectiones infinitas, se ipso formaliter est infinitum: atque adeo infinitas est de per se prima ratione formali ipsius: essentia vero diuina ita se habet: ergo, probatur assumptio, quoniam essentia diuina continet formaliter perfectiones infinitas producibiles ab omni potentia. Ratio est, quoniam continet eas virtualiter primo, id vero est non dependere ab alio in continendo, ita vt secundum solam rationem formalem præcisè cæteris contineat, & nihil ex alijs habeat vnde continendi, nisi ratione primi: ergo debet formaliter continere perfectiones infinitas, atque adeo esse formaliter infinita. Tertio perfectiones attributales sunt infinitæ ratione identitatis, quam habent cum essentia, vt probat Argent. vbi supra, quoniam sapientia Dei non est infinita in quantum sapientia, alioquin omnis sapientia esset infinita: ergo essentia se ipsa formaliter est infinita, patet consequentia, quoniam nihil est infinitum ratione eius.

quod